

ATTİLÂ'NIN HUN ORDUSUNA SÖYLEVLERİ TEMELİNDE GARBİYÂTÇI BİR IORDANES OKUMASI*

Tolga ERSOY*

ÖZ: Iordanes'in *Getica* başlıklı yapıtında Attilâ'nın Hun ordusuna yaptığı konuşmalar muayyen bir garbiyatçı söylemi ve Batı Roma İmparatorluğu'nun eleştirisini yansıtır. Bu pasajlarda Hunlar, zayıflayan Batı Roma İmparatorluğu'nu fethetmeye yazgılı göçebe bir güç olarak tasvir edilir. Attilâ, Romalılara affettiği olumsuz niteliklerle ile keskin bir tezat oluşturacak şekilde Hunların savaşçılık yeteneklerini ve kaçınılmaz zaferlerini vurgular. İlk söylev Hunların gücünü över ve Roma'nın askeri stratejilerini eleştirirken, ikincisi yenilgilerinin kaçınılmazlığını vurgulamak için Roma şehirlerinden kaçan kuşlar gibi alâmetler kullanır. Garbiyatçı unsurlar içeren bu anlatı, Hunları çöküş sürecineki bir Batı karşısında kudretli ve muzaffer olarak temsil eder. Hun ordusunu harekete geçirme amacı güden bu söylevlerde, Doğu ile Batı arasındaki tarihsel dinamikler ve tezatlar vurgulanmış, Hunlar gerileyen Batı Roma İmparatorluğu'na karşı kaçınılmaz bir tarihsel değişimin temsilcisi olarak konumlandırılmıştır. Makale ekinde, söylevlerin Türkçe çevirilerine de yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Hunları, Attilâ, Iordanes, Erken Ortaçağ Tarihi, Garbiyatçılık.

An Occidental Reading of Jordanes on the Basis of Attila's Addresses to the Hun Army

ABSTRACT: In Jordanes' work *Getica*, Attila's speeches to his Hunnic army reflect a distinct occidental narrative and a critique of Western Roman Empire. These passages portray the Huns as a nomadic force destined to conquer the weakening Western Roman Empire. Attila emphasizes the Huns' martial prowess and inevitable victory, contrasting sharply with the attributed negative characteristics of the Romans. The first speech extols the Huns' strength and criticizes Roman military strategies, while the second uses omens, like birds fleeing Roman cities, to highlight the inevitability of their defeat. This narrative which also includes occidental elements, representing Huns as vigorous and triumphant over a collapsing West. In these speeches, which aimed to mobilise the Hun army, the historical dynamics and contrasts between East and West were emphasised, and the Huns were positioned as the representatives of an inevitable historical change against the declining Western Roman Empire. Turkish translations of the speeches are also included in the appendix of the article.

Keywords: European Huns, Attila, Jordanes, Early Medieval History, Occidentalism.

* Bu makale, Prof. Dr. Ahmet Taşağıl danışmanlığında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde hazırlanan ve 2024 yılının Ocak ayında savunulan "*Antikçağ ve Ortaçağ Filolojik Kaynaklarında Avrupa Hunlarının Temsili*" başlıklı doktora tezimizden türetilmiştir. Avrupa Hunlarına dair tarihsel kaynaklarla birlikte edebî, dinî, coğrafi, siyâsî ve askerî metinlerin değerlendirildiği tezimizde Iordanes'e oldukça sınırlı bir bölüm ayrılmış olmasına karşın, bu makalemizde gerek tezimizde benimsenen yaklaşım ve gerekse tezin sonuçları da dikkate alınarak, Iordanes'in Avrupa Hunlarına dair anlatısı ve yapıtında yer verdiği Attilâ'nın askerî söylevleri, içerdiği garbiyatçı unsurlar yönünden değerlendirilmiştir. Bu yönüyle, tezimizde başlattığımız tartışmaların, farklı bir kavramsal çerçevede içinde sürdürülmesi amacı güdülmüştür.

* Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üni., toersoy@istanbulbarosu.org.tr, ORCID: 0000-0002-9532-7924.

Giriş

Garbiyatçılık, Batı dünyasını tasvir eden veya karakterize eden muhtelif bakışları ve dünya görüşlerini tanımlamak için kullanılan bir terim olup, genellikle Batı kültürüne, değerlerine ve siyâsî sistemlerine yönelik eleştirel, hasmâne veya indirgeyici tutum ve yaklaşımları kapsadığı düşünülmektedir. Yaygın yaklaşıma göre garbiyatçılık, Batı modernleşmesinin, akılcılığın ve sekülerliğin tenkidini içerir. Tıpkı Edward Said'in şarkiyatçılığı Batı'nın Doğu'yu tek tipleştirerek kalıp yargılarla tanımlaması şeklinde ele alışına benzer şekilde, garbiyatçılığın da Batılı olmayan toplumların Batıyı tek tipleştirerek belli kalıplarla değerlendiren bir söylem olarak görülmektedir.¹

Bu yaklaşımın sınırlılığı, konunun ele alındığı tarihsel bağlamın sınırlılığından kaynaklanmaktadır. Zira nasıl ki Said şarkiyatçılığa dair yaklaşımını sınırlı bir yazını tetkik ederek, sadece son birkaç yüzyılı kapsayan, daha geriye gitmeyen bir tarihsel bağlamda temellendirmişse, garbiyatçılık üzerine çalışan düşünür ve akademisyenler de bu yaklaşımı tersine çevirmişlerdir. Konuyu ağırlıklı olarak son birkaç yüzyılı kapsayan bir tarihsel bağlamda, Batı dışı toplumların Batı yayılmacılığına dair tepkisel olarak geliştirdiği bir literatürle sınırlı tetkik etmişlerdir.² Bununla birlikte, hem şarkiyatçılığın hem de garbiyatçılığın kökenleri çok daha derindedir.

Şarkiyatçılığın kökeni, Antikçağ yazınına kadar gitmektedir. Vasilij Vladimiroviç Bartold, şarkiyatçılık disiplininin gelişmesine dair yapıtında, bu disiplinin tarihsel gelişimini en kadim

¹ Garbiyatçılık yazınının kurucu metinlerinden addolunan Bruma ve Margalit'in *garbiyatçılık* üzerine olan çalışmasında da, meselenin modern dönemle sınırlı ele alındığı görülmektedir: "*Garbiyatçılık'ı tarif edebilmenin bir yolu da; Avrupa'daki anti-reformculuktan Aydınlanma karşıtlığına, Doğu ve Batı'daki faşizm ve nasyonal sosyalizmin çeşitli türlerine, anti-kapitalizm ve anti-globalizme ve nihayet bugün pek çok bölgede hüküm sürmekte olan dinsel aşırılığa kadar bütün bağlarını ve iç içe girdiği kesimlerin tarihçelerinin izini sürmektir*", bkz. Ian Buruma, Avishai Margalit, *Garbiyatçılık: Düşmanlarının Gözüyle Batı*, çev. Güven Turan, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008, s. 16. Bu yaklaşım, garbiyatçılığı son derece sınırlı bir tarihsel bağlamda, sınırlı akımlarla ele almakta olup, garbiyatçı söylemin Antikçağ ve Ortaçağ literatüründeki köklerini inceleme dışı bırakmaktadır. Carrier'ın garbiyatçılık üzerine derlemesinde de, meseleyi Güney Asya'dan Japonya'ya birçok farklı bağlamda değerlendiren makaleler mevcuttur ancak bu incelemelerin de zamansal olarak Yeniçağ ve Yakınçağ ile sınırlı olduğu görülmektedir, bkz. James G. Carrier (ed.), *Occidentalism: Images of the West*, Oxford & New York: Oxford University Press, 1995. Mevcut haliyle garbiyatçı yazının yetersizlikleri ve garbiyatçılığın disiplinin bir bilim olarak kurulması zarureti hakkında bkz. Ertan Eğribel, "Garbiyatı Bir Bilim Olarak Kurmanın Gereği ve Zorlukları Üzerine", *Garbiyat*, Sayı: 1 (2015), s. 28-38. Garbiyat yazını hakkında bir antoloji için bkz. Birgül Koçak Oksev, Ufuk Özcan, "Seçilmiş Garbiyat Literatürü", *Garbiyat*, Sayı: 1 (2015), s. 75-104. Garbiyatçılık tartışmalarında sürekli tartışılan ve atıfta bulunulan Said'in çalışması için bkz. Edward W. Said, *Orientalism: Western Conceptions of the Orient*, London: Penguin, 2003 (Yapıtın ilk baskısı 1978 yılında New York'ta Pantheon Books tarafından neşredilmiştir).

² Fernando Coronil, "Garbiyatçılık" ve "Garbiyatçılığın Ötesinde: Emperyal Olmayan Jeotarihsel Kategorilere Doğru" başlıklı iki makalesinde, bu disiplinin temel sorunlarını ve kavramlarını tartışmış ve Batı'nın kendisini Batı olmayanla karşıtlık içinde tanımlama pratiğini eleştirmiştir. Batı'nın kendisini akılcı ve ilerici olarak tanımladığı, Batılı olmayana ise geri kalmış ve geleneksel olarak tasvir edildiği ikiliğin, aslında Batı'nın egemenliğini pekiştirdiğini ve küresel kültürlerin birbirine bağlılığını ve karmaşıklığını gizlediğini savunuyor. Coronil, bu basit ayrımları aşan ve farklı bölgelerin çeşitli, iç içe geçmiş tarihlerini tanıyan emperyal olmayan jeotarihsel kategorileri geliştirilmesi çağrısında bulunarak, çoklu bakış açılarına ve modernite biçimlerine saygı duyan dekolonize edilmiş bir bilgi çerçevesinin geliştirilmesi zorunluluğuna işaret etmiştir, bkz. Fernando Coronil, "Occidentalism", *The Fernando Coronil Reader: The Struggle for Life is the Matter*, ed. J. Skurski vd., Durham & London: Duke University Press, 2019, s. 315-322; "Beyond Occidentalism: Toward Nonimperial Geohistorical Categories", *The Fernando Coronil Reader*, s. 323-367.

dönemlere dek geriye giderek etraflıca incelemiştir.³ Hem Batı'nın Doğu'ya, hem de Doğu'nun Batı'ya dair bilgisinin ne şekilde geliştiğine dair Antikçağ ve Ortaçağ kaynaklarında kapsamlı bilgiler mevcuttur. Doğu'nun Batı üzerine bilgisinin ne şekilde geliştiğine dair en yetkin çalışmalardan biri, Bernard Lewis'in Müslümanların Avrupa'yı nasıl "keşfettiği", İslam dünyasında Batı üzerine bilginin nasıl geliştiği konusundaki kapsamlı incelemesidir.⁴ Keza Mingming Wang'ın garbiyâtçılığının Çin kültüründeki soykütüğünü çıkartmaya teşebbüs ettiği çalışması ise yazarın konuyu ele alış biçimi ve tarihî kaynaklara dair hakimiyeti nedeniyle, garbiyâtçılığı modern dönemle sınırlı ele alan araştırmalardan son derece farklıdır.⁵

Garbiyâtçılığın Antikçağ ve Ortaçağ yazınındaki izi sürüldükçe, tarihî, edebî, coğrafî, siyâsî, dinî metinlerde yer alan garbiyâtçı unsurları ele alıp değerlendiren çalışmalar arttıkça, hiç şüphesiz, bu alandaki tartışmalar daha da derinleşecektir. Keza garbiyâtçı söylemin izini sadece Doğu kaynaklarında sürmemek gerekir. Zira bizzat Batılı kaynaklarda da Batı dışı toplumların hükümdar ve yöneticilerinin ağzından, Batı'nın tenkidine yer verildiği görülmektedir. Bu yaklaşımı, tersine çevrilmiş garbiyâtçılık veya öz-gârbiyâtçılık (otoksidantalizm) olarak tanımlamak mümkündür.⁶

Antikçağ'ın tarihsel kaynakları ile Ortaçağ tarihsel kaynakları arasında önemli farklılıklar vardır. Bu kaynakların formları, içerdiği garbiyâtçı unsurlara dahi sirayet etmektedir. Tarihsel olarak Kavimler Göçü devri, Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşü ile sonuçlandığı ve Cermenik krallıkların ortaya çıktığı bir tarihsel döneme tekabül etmektedir. Bu devir, kendisini demografik, siyâsî, iktisâdî ve toplumsal değişimlerle gösterdiği gibi, yeni tarihçilik türlerinin de doğduğu bir dönem olmuştur.

Kavmî Tarihçiliğin Ortaya Çıkışı Bağlamında İordanes veYapıtları

Geç Antikçağ'dan Erken Ortaçağ'a geçiş sürecinin tarihyazımı alanında en belirgin neticesi, klasik tarihçiliğin gerilemesine mukabil kronik yazıcılığının ve Hıristiyan tarih anlayışının yükselişidir. Bunun yanı sıra, bilhâssa Batı Roma İmparatorluğu'nun gerileyiş ve çöküş sürecinde, yerel tarihçiliğin ve kavmi tarihçiliğin de bir tür olarak ortaya çıktığını görmekteyiz. Bu anlatılar içinde yerel tarihçilik, muayyen bir coğrafyayı esas alır, o coğrafyadaki tüm gelişmeleri aktarır, ancak çoğu zaman dönemin daha büyük ve önemli tarihsel gelişmelerine yer verilmez. Keza, kavmi tarihçilik de belirli bir kavmin tarihsel gelişimini ele alır. O kavmin tarihindeki gelişmelere odaklanır.⁷ İordanes'in kaleme aldığı Got tarihi de bu bağlamda ilk

³ Vasilij Vladimiroviç Barthold, *Asya'nın Keşfi: Rusya'da ve Avrupa'da Şarkiyatçılığın Tarihi*, Çev. K. Bayraktar ve A. Meral, İstanbul: Yöneliş Yayınları, 2000.

⁴ Bernard Lewis, *Müslümanların Avrupa'yı Keşfi*, çev. İhsan Durdu, Ayışığı Kitapları, 2000.

⁵ Mingming Wang, *The West As the Other: A Genealogy of Chinese Occidentalism*, Hong Kong: The Chinese University Press, 2014.

⁶ Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu kavram ilk defa Lamont Lindstrom tarafından kullanılmıştır, bkz. Lamont Lindstrom, "Cargoism and Occidentalism", *Occidentalism: Images of the West*, ed. James G. Carrier, Oxford & New York: Oxford University Press, 1995, s. 35. Kavramın Türk akademik literatüründe kullanımı için bkz. Sinan Akıllı, "Re-constructing the western self in the Ottoman Mirror: a study of 'Negative Auto-Occidentalism' in the contexts of American-Ottoman and Anglo-Ottoman encounters", *Hacettepe University Journal of Faculty of Letters*, Vol. XXX, No. 1 (2013), s. 19-52. 14-28; Ali Belenli, *Orientalist Representations of the Saracens and the East in Middle English Romances*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İngiliz Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2018, s. 14, 28.

⁷ Yerel ve kavmi tarihçiliğin gelişimi ve ilk örnekleri hakkında bkz. Tolga Ersoy, *Antikçağ ve Ortaçağ Filolojik Kaynaklarında Avrupa Hunlarının Temsili*, Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, s. 135 vd.

kavmî tarihlerden olması ve sonraki benzer tarihler için bir tür model teşkil etmesi nedeniyle özel bir tarihsel öneme sahiptir.

VI. yüzyıl tarihçisi olan Iordanes (tak. 500-570), günümüze Latince özgün başlığı *Liber de origine mundi et actibus Romanorum ceterarumque gentium* [Dünyanın Menşei ile Romalıların ve Diğer Kavimlerin Fiillerine Dair Kitap] olup Romana şeklinde kısaltılan bir Roma tarihi ile özgün başlığı *De origine actibusque Getarum* [Gotların Menşei ve Fiilleri] olan ve *Getica* olarak kısaltılan bir Got tarihi ile ulaşmıştır.⁸ Müverrihin Got veya Alan kökenli olduğu düşünülmektedir.⁹ Her iki köken de, Roma İmparatorluğu'nun "barbar" olarak tanımladığı kavimlere aidiyete işaret etmektedir. Kavmî tarihyazımının ilk örneklerinden olan *Getica*'nın aslında Senatör Magnus Aurelius Cassiodorus'un yazdığı ancak günümüze ulaşamamış çok daha hacimli Got tarihinin bir özeti olduğu görüşü yaygındır.¹⁰ Ancak Cassiodorus'un tarihi günümüze ulaşmadığı için Iordanes'in bu yapıttan ne denli iktibas ettiği, ne denli sözlü

⁸ Ülkemizde Iordanes üzerine ilk çalışma, Ali Ahmetbeyoğlu tarafından 2002 yılında XIV. Türk Tarih Kongresi'nde sunulan bir bildiridir, bkz. Ali Ahmetbeyoğlu, "Tarihçi Jordanes (VI. Yüzyıl) ve Türkler Hakkında Verdiği Bilgiler", *XIV. Türk Tarih Kongresi, 09-13 Eylül 2002, Ankara, C. I*, Ankara: TTKB, 2005, s. 71-82. Abdullah Üstün'ün, Turhan Kaçar'ın danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tez çalışmasında hem Iordanes'in yapıtını tarihsel bağlamında değerlendirmiş, hem de *Getica*'nın tamamını çevirmiştir, bkz. Abdullah Üstün, *Türk Tarihinin Bir Kaynağı: De Origine Actibusque Getarum*, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 2007. Üstün'ün *Getica*'da "kral" ve "krallık" kavramlarını tartıştığı çalışması için bkz. Abdullah Üstün, "Paradigmalar ve Şahitlikler: *Getica*'da 'Rex/Kral' ve 'Regnum/Krallık' Kavramları Üzerine", *Halil İnalçık Armağanı*, C. III, Ankara: Doğu-Batı, 2016, s. 13-34. Üstün'ün Iordanes üzerine bir diğer çalışması ise *Getica*'da İskitya'nın betimlenmesi üzerinedir, bkz. Abdullah Üstün, "Iordanes'dan Yansıyan Scythia: Altıncı Yüzyıldan Bir Sahne", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XXXV, S. 1, 2020, s. 297-332. Turhan Kaçar, 2014 yılında XVII. Türk Tarih Kongresi'nde sunduğu tebliğinde, Iordanes'in nasıl okunması gerektiğini tartışmış, *Getica*'nın yalnızca Hun tarihinin bir kaynağı olarak ele alınmaması, yazarın temel saikinin döneminin dünya görüşü içinde Gotlara Romalıları anlatmak ve Romalıları Gotlara anlatmak olduğunun dikkate alınması gerektiğini savunmuştur, bkz. Turhan Kaçar, "Iordanes'i Nasıl Okumalıyız?", *XVII. Türk Tarih Kongresi, Ankara: 15-17 Eylül 2014, Kongreye Sunulan Bildiriler*, C. I, Ankara: TTKB, 2018, s. 545-546. Tunç Türel ise, Iordanes'in yapıtındaki Hun tasvirlerini, Ammianus Marcellinus ve Priskos ile mukayeseli şekilde ele almıştır, bkz. Tunç Türel, "Ammianus Marcellinus, Priscus ve Iordanes'de Attila ve Hun Tasvirleri", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 23 (2015), s. 325-345. Doğrudan Iordanes üzerine yapılmış bir inceleme olmamasına rağmen, Iordanes'in *Getica* yapıtından yoğun şekilde istifade eden ve Iordanes üzerine de tartışmalara yer veren bir çalışma için ayrıca bkz. Mert Kozan, "Gotların Anayurdu ve Kökeni", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. XXXIII S. 55 (2014), s. 71-90. Halil İbrahim Şimşek'in Mert Kozan danışmanlığında hazırladığı Mauro Orbini'nin *Il Regno Degli Slavi* yapıtı üzerine olan yüksek lisans tezinin çeşitli kısımlarında, Orbini'nin Iordanes'i iktibasını ele alınmış ve tartışılmıştır, bkz. Halil İbrahim Şimşek, *Mauro Orbini'nin Il Regno Degli Slavi Adlı Eserinin I. Bölümünün Çevirisi ve Tahlili*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 2021, s. 2, 12-13, 35, 38, 43-45, 47-48, 88, 98-99, 102, 140, 143-144, 151-154, 156-159, 168, 180, 187, 195-196, 200, 223.

⁹ Iordanes'in genellikle Got kökenli olarak kabul edilmesine karşın, hem babasının isminin Alanoviiamuth olması, hem de büyükbabası Paria'nın Alan kralı Candac'ın sekreteri olduğu göz önüne alınarak, Alan kökenli olma ihtimali de mevcuttur. Bu hususta bkz. Stanislav Doležal, "Who was Jordanes", *Byzantion*, Vol. LXXXIV (2014), s. 145-164.

¹⁰ A. H. Merrills, *History and Geography in Late Antiquity*, Cambridge: Cambridge University Press, 2005, s. 102; Brian Croke, "Cassiodorus and the *Getica* of Jordanes", *Classical Philology*, Vol. LXXXII, No. 2 (1987), s. 117-134; Arne Søby Christensen, *Cassiodorus, Jordanes and the History of the Goths: Studies in a Migration Myth*, Kopenhagen: Museum Tusulanum Press, The University of Copenhagen, 2002, s. 54-123.

geleneğe ve muhtemelen başka kaynaklara dayandığını tam olarak belirleyebilmek mümkün değildir.¹¹

Iordanes üzerine tetkikler genellikle *Getica*'yı esas alırlar. Oysa ki, bu tarihçiyi ve ele aldığı konuları daha iyi anlamak için her iki yapıtın mukayeseli tetkiki zarurîdir. *Getica*, Gotların efsanelere dayalı menşei ile başlayıp, Roma İmparatorluğu ile münasebetlerine kadar süren tarihlerini kapsar. Gotların göçlerine, büyük savaşlarına, Got krallıklarının kuruluşuna ve Romalılarla çatışmalarına yer verilmiştir. Gotların yiğitliği ve cengaverliği bilhâssa vurgulanmıştır. Gotların kökenlerini İskitlere dayandıran Iordanes'in anlatısında, Gotlarında da Romalılarinki kadar eski monarşik gelenekleri bulunduğu tezi savunulur.¹²

Dönemi için *Getica* ne kadar yeni bir yapıtsa, *Romana* da özgünlükten o denli uzaktır. Zira bu metinlerin kaleme alındığı devirde, büyük klasik tarihçilerin yapıtları ulaşılabilir durumdaydı ve *Romana* bir bakıma bu külliyattan çıkartılmış bir özet görünümündeydi. Roma'nın kuruluşundan, Krallık, Cumhuriyet ve İmparatorluk devirlerini kapsayan yapıt, aslında Roma tarihine genel ve kapsamlı bir bakış sunmaktadır. Bu yönüyle, geniş tarihsel kaynaklarda çok teferruatla ele alınan konular dengeli bir biçimde derlenip, makro tarihsel bir perspektiften sunulmuştur.

Hiç şüphesiz, Gotların kavmî bir tarihi olması nedeniyle *Getica*, *Romana*'ya göre daha özgün bir yapıttır. Ancak bu kaynak ne kadar güvenilirirdir? Burada vurgulamak istediğimiz nokta, Iordanes'in Cassiodorus'tan ne denli iktibas yapıp yapmadığı değildir. Şayet günümüze ulaşmış olsaydı, aynı soruyu Cassiodorus'un yapıtına da yöneltebilirdik. Cassiodorus'un kayıp Got tarihinin de ne ölçüde güvenilir olup olmadığı sorgulanabilir. Çünkü bu yapıtların kaynakları arasında Roma'nın tarihsel kayıtları yer alsa da, Roma tarih yazımında Gotlara ilişkin kayıtlar da belli sınırlılıkları olan bir literatürdür. Gerek Iordanes, gerekse Cassiodorus Kavimler Göçü öncesi döneme ilişkin anlatılarını ağırlıkla Gotların sözlü geleneklerine dayandırmışlardır. Gotların Kuzey Karadeniz'deki varlığı genellikle M.S. II. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Oysa ki Iordanes Gotlarla İskitleri neredeyse özdeşleştirerek, *Getica*'da Gotları İskitya'nın kadim bir kavmi olarak tasvir eder.¹³ Bu yaklaşım elimizdeki tarihsel verilerle çelişki içermektedir. *Getica* bu bakımdan Ortaçağ literatüründe yaygın bir edebî tür olan *origo gentis* (bir kavmin menşei) anlatısının da ilk örneklerindedir.¹⁴

¹¹ Iordanes'in *Getica*'sının kaynakları hakkında bir tetkik için bkz. Barry Baldwin, "Sources for the *Getica* of Jordanes", *Revue belge de Philologie et d'Histoire*, Tome LIX, Fasc. 1 (1981), s. 141-146. Yakın tarihli çalışmalarda Iordanes'in klasik kültürden neleri iktibas ettiği daha detaylı tartışılmıştır. Iordanes'in *Getica*'sındaki Hun tasvirinin Herodotos'tan kaynaklı etkileri hakkında bir tetkik için bkz. Hyun Jin Kim, "'Herodotean' Allusions in Late Antiquity: Priscus, Jordanes, and the Huns", *Byzantion*, Vol. LXXXV (2015), s. 127-142. *Getica*'da Roma İmparatorluğu'nun destanı addolunan Aeneis'in yazarı olan şair Publius Vergilius Maro'nun etkileri hakkında bkz. Marco Cristini, "Vergil Among The Goths: A Note On Iordanes, *Getica* 44", *Rheinisches Museum für Philologie Neue Folge*, Bd. CLXIII, H. 2 (2020), s. 235-240.

¹² Iordanes'in Gotların kökenini İskitlere bağlaması hakkında bkz. Walter Pohl, "Migrations, Ethnic Groups, and State Building", *The Cambridge Companion to the Age of Attila*, ed. Michael Maas, Cambridge: Cambridge University Press, 2015, s. 255.

¹³ Bepalchikova, aralarında Iordanes'in de bulunduğu Geç Antikçağ tarih yazımı geleneğinde yer alan bazı tarihçilerin, yapıtlarında mitolojik ve destansı karakterlere tarihsel karakterlerle birlikte yer verdiklerini belirtir, bkz. Yana E. Bepalchikova, "Getica Iordana i Antikvarnaja tradicija Pozdnej Antičnosti", *Graphosphaera*, Vol. III, No. 2 (2023), s. 30-42.

¹⁴ Muayyen bir kavmin kökenlerinin edebî olarak incelenmesi anlamına gelen *origo gentis* temasını tetkik eden Wolfram, bu temanın tek başına bir edebî tür olmadığını, bilâkis muhtelif yazınsal biçimlerde tezahür ettiğini, bir anlamda *genus mixtum* (karma bir tür) olduğunu, bu türün efsanelerde, kahramanlık destanlarında, etnografilerde, kroniklerde, biyografilerde ve resmi kayıtlarda bulunduğunu belirtir.

Romana'da ise Roma merkezli bir bakış hakimdir. Roma tarihinin kendine has karakteristik özellikleri vurgulanmaktadır. *Getica*'da belagâtlı bir üslûp hakimdir, tarihsel anlatı ile mitsel hikaye anlatıcılığı iç içe geçmiştir. Romana'da ise daha sade ve resmî bir üslûp mevcuttur.

Ancak *Getica* ve *Romana*, birbiriyle bağlantılı yapıtlardır. *Getica*'da çok daha kapsamlı anlatılan birçok konu, örneğin Gotların Hunlarla münasebetleri, Roma İmparatorluğu ile ilişkiler, savaşlar, göçler gibi tarihsel olgulara Romana'da daha özet bir şekilde yer verilmiştir.¹⁵ *Getica* ve *Romana* birbirinden farklıdır, ancak birbirini tamamlamaktadır. *Getica*, Got tarihi için temel bir yapıttır ve kavmi tarihçiliğin öncü çalışmasıdır. Diğer yandan *Romana*, Roma ve Got tarihlerinin birlikte anlaşılması için bir bağlam ve bir süreklilik sunmaktadır. Bu iki yapıt, Geç Antikçağ'dan Erken Ortaçağ'a geçiş döneminin Roma ve Got dünyaları arasındaki kesişme noktalarını ve ilişkilerini vurgulamakta olup, Gotların da Roma kadar kadim monarşik gelenekleri olduğunu ortaya koymaktadır. Bir anlamda, Gotların Batı medeniyetine dahil olma, bu tarihin de bir parçası olma iddialarına tekabül etmektedir.

Iordanes'in *Getica*'sında Yer Alan Attilâ'nın Söylevleri

Iordanes'in yapıtlarında Hunlar nasıl temsil edilmiştir? Bu soruya genelde *Getica* üzerine yapılan tetkikler temelinde yanıt aranmıştır. Oysa *Romana*'da da Hunlar ile ilgili kayıtlar mevcuttur ve iki yapıttaki kayıtlar birlikte değerlendirildiğinde ortaya farklı bir tablo çıkabilecektir.

Romana'da Hunların ilk zikredildiği pasaj, Theodosius'un yaptığı muhtelif savaşlar neticesinde Gotların ve Hunların akınlarını durdurduğuna dair bir kayıttır.¹⁶ Hunların zikredildiği diğer bir pasaj ise, Hun hükümdarı Uldız'ın ve Gotların kralı Sarus'un Romalılarla birlikte hareket ederek Radagaisus isyanının basturmalarına dair kayıttır.¹⁷ *Romana*'da Honoria'nın Attilâ'ya mektup göndererek İtalya'ya davet etmesine de yer verilmiştir.¹⁸ Önemli bir kayıt ise, Attilâ'nın Ardarik yönetimindeki Gepidlerle, Valamir yönetimindeki Gotlarla ve başlarında hükümdarları olan birçok farklı kavimle bir ittifak kurarak İliya,

Wolfram'a göre *origo gentis*, Eski Ahit ve klasik etnografik modelleri birleştiren Hıristiyan tarihçi Paulus Orosius'un ortaya koyduğu tarihçilik anlayışının öncesine gitmektedir. Hz. Nuh'un soyundan gelenlere dair anlatılar ile Iulius Caesar'ın aile kökenine dair tartışmaların bunun örneklerini teşkil ettiğini düşünen yazar, Tacitus'un Germania'sına da atıfta bulunur ve bu eserin Cermenlerin efsanevi kökenlerini tarihsel anlatılarla birleştirmesi yönünden daha sonraki anlatılar için bir model teşkil ettiği ifade etmektedir. Ayrıca, Gotların Amal hanedanının kökenleri ve Lombardların İskandinav kökenleri gibi spesifik anlatıları da değerlendirerek, bu anlatılarda efsanevi ve tarihî unsurları nasıl bütünleştirdiğini irdelemektedir, bkz. Herwig Wolfram, "Origo Gentis: The Literature of German Origins", *Early Germanic Literature and Culture*, ed. Brian Murdoch, Malcolm Read, Rochester, NY & Woodbridge, Suffolk: Camden House, 2004, s. 39-54. Bu yaklaşıma karşı Walter Goffart, Antikçağ ve Ortaçağ yazarlarının ortak paylaştıkları geleneksel bir modeli takip etmediği yönünde bir çekince belirtmiştir, bkz. Walter Goffart, *Barbarian Tides: The Migration Age and the Later Roman Empire*, Philadelphia: Penn Press, 2006, s. 71.

¹⁵ Hunların Gotlarla ilişkileri hakkında yakın tarihli bir çalışma için bkz. Bahar Zeren, *Hunların Doğu Avrupa'ya gelişleri ve Got toplulukları ile münasebetleri*, Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, 2021.

¹⁶ "Çünkü Valens yönetiminde devleti yıpratın Hunları ve Gotları muhtelif savaşlarda yenilgiye uğrattı ve mücrim talanlarını durdurdu", bkz. Iord. Rom. CCCXV.

¹⁷ "Hun ve Got kralları Huldin ve Sarus onu yendiler ve götürdükleri tüm esirleri birer altın karşılığında sattılar", bkz. Iord. Rom. CCCXXI. Metinde Huldin ismiyle zikredilen kişi, Hun hükümdarı Uldız'dır.

¹⁸ "Gaspçı Ioannes öldürüldüğünde, Valentinianus kuzeni Theodosius tarafından Ravenna'da imparator ilan edildi. Kız kardeşi Honoria, sarayın saygınlığı için bekaletini korumak zorunda kaldığında, hizmetçilerinden birini gizlice Hunların kralı Attilâ'ya gönderdi ve onu İtalya'ya davet etti. Attilâ İtalya'ya geldiğinde bu isteğini yerine getiremedi, zira Attilâ ile işleyemediği cürmü kâhyası Eugenius ile işledi. Bu nedenle kardeşi tarafından alıkonularak Konstantinopolis'e ve İmparator Theodosius'a gönderildi", bkz. Iord. Rom. CCCXVIII.

Trakya, Daçyaa, Mysia ve İskitya'ya akın düzenlemesine dair kayıttır.¹⁹ Hunlara dair son kayıt ise, İmparator Marcianus'un Attilâ'nın tehdidine son vermesi ve Attilâ'nın vefât haberini alması nedeniyle talihli bir kişi olarak betimlendiği bölümdür.²⁰

Romana'da Hunlarla ilgili kayıtlar incelendiğinde ilk dikkat çeken husus, *Getica*'da oldukça detaylı olarak yer alan birçok tarihsel olaya yer verilmemesidir. Aktardıklarından ziyade sessiz kaldıklarıyla dikkat çekmektedir bu yapıt. Misal olarak, bir tarafta Hunlar, diğer tarafta Romalılar ile müttefiki Vizigotlar arasında cereyan eden Catalaunum Muharebesi'ne dair tek bir satır mevcut değildir. Bunun haricinde, Hunlara daima diğer kavimlerle birlikte yer verilmiştir. Radagaisus isyanını Gotlarla birlikte bastırması, Balkanlara Gotlarla, Gepidlerle ve diğer kavimlerle birlikte akın düzenlemişlerdir. Iordanes'e göre Hunlar Gotların desteği sayesinde askerî başarı kazanmıştır. *Romana*'da eksik kalan hususlar için artık *Getica*'ya bakabiliriz.

Getica'da Hunların zikredildiği ilk pasajda, oldukça olumsuz niteliklerle tasvir edilmiştir. Iordanes, Hunların menşeyini cadılar (Haliurunnae) ve karanlık ruhları içeren fantastik bir anlatıyla açıklar.²¹ Gotların kralı Filimer tarafından sürgüne gönderilen cadıların şeytani varlıklar tarafından hamile bırakıldığı ve bunun sonucunda Hunların doğduğu iddia etmektedir.²² Bu anlatım, Hunları büyücülerle ve şeytanlarla ilişkilendirerek itibarsızlaştırma amacı güdüldüğü gibi, gerçekçi üslûbun da dışına çıkmıştır.

Iordanes'in anlatısında Hunların fiziksel ve dilsel ötekiliklerinin altını çizerek insan sayılamayacaklarını vurgular.²³ Hunların fiziksel olarak aşağı ve grotesk olduklarını öne sürer. Dillerinin zar zor insanî olduğundan bahsedilmesi, onları diğer medeniyetlerden ayıran temel bir farklılığa işaret etmekte, kültür ve zeka eksikliğini ima etmektedir. Yine aynı pasajda yer alan "*vahşetin kendisinden daha vahşi*" tanımlaması da, Hunların savaşçı özelliklerinin abartılmış bir halidir. Zira bu abartılı dil, onların vahşetin zirvesini temsil ettiklerini, korku uyandırdıklarını ve Gotlar ve diğer medenî uluslar için korkunç bir tehdit olarak tasvir edildiklerini göstermektedir.²⁴

Bu ifadeler, Gotların Hunlar ile olan savaşlarda yaşadığı ağır mağlubiyetten kaynaklı kollektif bir aşağılık kompleksinin neticesinde üretilmiş söylenceler olarak değerlendirilebilir. Iordanes, ötekileştirdiği Hunlar ile Gotları mukayese ettiğinde zımnî bir şekilde Got halkının sözde üstünlüğünü vurgulamaktadır. Gotlar, İskandza'dan çıkıp hükümdarları Filimer'in önderliğinde İskitya'ya yerleşen asil bir soya sahip olarak tasvir edilir. Buna mukabil Hunların kökeni utanç verici ve doğaüstü kötülüklerle dolu olarak gösterilir. Hunlar sürgünden doğan ve başlangıçta bataklıklarda yaşayan bir halk olarak tasvir edilir. Bu ötekileştirici ifadeler

¹⁹ "Hunların kralı Attilâ, Ardaric yönetimindeki Gepidleri, Valamir yönetimindeki Gotları ve krallarıyla birlikte diğer muhtelif kavimleri kendisine katarak, tüm İlirya ile Trakya'yı ve ayrıca Daçya, Mysia ve İskitya'yı yağmaladı", bkz. Iord. Rom. CCCXXI.

²⁰ Iord. Rom. CCCXXXIII.

²¹ Bu konuda akademik bir tartışma için bkz. Otto Maenchen-Helfen, "The Legend of the Origin of the Huns", *Byzantion*, Vol. XVII (1944-1945), s. 244-251. James V. McMahan, *Getica*'daki köken anlatısının Macar tarihçiliğinde Kézai Simon'un kaleme aldığı *Gesta Hunnorum et Hungarorum*'da ve Thuróczi János'un kaleme aldığı *Chronica Hungarorum*'unda eleştirel bir şekilde iktibas edildiğini belirterek, ilgili pasajların çevirilerine yer vermiştir, bkz. James V. McMahan, "Valkyries, Midwives, Weavers, and Shape-Changers: Atli's Mother the Snake", *Scandinavian Studies*, Vol. LXVI, No. 4 (1994), s. 483.

²² Iord. Get. XXIV, 121-123

²³ Iord. Get. XXIV, 122.

²⁴ Geç Roma döneminde Hunların kökenine dair anlatıların bir değerlendirmesi için bkz. Abdullah Üstün, "Tarihsel Veri ve Tarihsel Bilgi: Geç Roma Müverrihlerinin Hunların Ortaya Çıkışına Dair Anlatıları", *Türk Tarihçiliğine Katkılar: Mustafa Kafalı Armağanı*, haz. Üçler Bulduk, Abdullah Üstün, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 2013, s. 91-100.

sadece Hunların marjinal ve yabancı statülerinin altını çizmekle kalmaz, aynı zamanda ikellik ve zorluklarla dolu bir yaşamı ima ederek Gotların düzenli, yerleşik yaşamının antitezi olarak ele alınır. Hunların dillerinin insan konuşmasına çok az benzediğinin tasviri de marjinalleştirici bir temadır. Zira dil, kimliğin ve medeniyetin kilit bir unsurudur. Iordanes, Hunları tutarlı ve anlaşılır bir dilden mahrum bırakarak, onların insan topluluğu içindeki yerini etkili bir şekilde reddetmektedir.

Iordanes'in bir kavim olarak Hunları ötekileştirmesine karşın, Attilâ'ya yaklaşımı birbiriyle zıt iki eğilimi içerir. Zira hem Attilâ'nın hayranlık uyandıran kudretini ve erdemlerini vurgular, hem de onu korkutucu bir şekilde tasvir eder. Çizilen portre, yalnızca Attilâ'nın Doğu Roma İmparatorluğu üzerindeki hâkimiyetini vurgulamakla kalmaz, aynı zamanda Batı Roma İmparatorluğu üzerindeki sarsıcı etkisinin de altını çizer. Garbiyatçı bir perspektiften bu durum, çöküş sürecindeki Batı İmparatorluğu'na nispeten Attilâ'nın yönetiminin ve otoritesinin canlılığının yarattığı karşıtlık olarak görülebilir. *Getica*'dan bir örnek vermek gerekirse; Attilâ "*kavimleri sarsmak için dünyaya gelen, tüm toprakların belası, hakkında yayılan korkunç söylentilerle tüm insanlığı bir şekilde dehşete düşüren bir adam*" olarak tanımlanmıştır.²⁵ Bu tasvir, aslında Kilise Tarihçiliği ile başlayan ve Ortaçağ yazınında Attilâ için yaygın şekilde kullanılacak olan *flagellum Dei* (Tanrı'nın kırbağı) kavramına yakın bir betimlemedir. Buna karşın, Attilâ; "*hakikaten bir savaş aşığıydı, ancak hareketlerinde ölçülü, öğütlerinde etkili, yalvaranlara karşı merhametli ve bir kez himayesine girenlere karşı hoşgörülüydü.*"²⁶

Attilâ'nın askerî seferlerinin amacı, hem Batı hem de Doğu Roma İmparatorluğu üzerinde ekonomik hakimiyetini güçlendirmektir. Bu hususu anlamak için başka bir kaynağa başvurmamız gerekir. X. yüzyılda kaleme alınmış bir Bizans ansiklopedisi olan Suda'da yer alan bir pasaj, Attilâ'nın hakimiyet anlayışının "iktisadî hakimiyet"²⁷ olduğunu son derece açık bir şekilde ortaya koymaktadır:

*"Bir resimde Roma imparatorlarının altın tahtlar üzerinde oturduklarını ve ayaklarının altında ölü İskitlerin [Hunların] yattığını görünce, bir ressam aradı ve ona [kendisini, yani Attilâ'yı] bir ahşap bir tahtta, omuzlarında çuvalar taşıyan ve ayaklarının önüne altın döken Roma imparatorlarıyla tasvir etmesini emretti."*²⁸

Attilâ'nın İtalya seferinde cereyan eden bu hâdisenin tetkikinde, iki ayrı hâkimiyet ifadesi görülmektedir: Roma'nın ikonolojiye de yansıyan hâkimiyet anlayışı askerî güce (muhtemelen yapılan savaşların sonucunda ölmüş olan ölü Hunların imgesine) dayanırken Attilâ'nın anlayışı iktisadî kuvvete (kendilerine haraç ödeyen imparatorların imgesine) tekabül etmekte olup, imparatorların altın tahtlarına karşı da ahşap bir tahtı tercih etmesi, göçebe yaşam tarzından gelen mütevazı karakterini öne çıkarmaktadır. Ahşabı altına yeğ tutarak, altını değersizleştirmiş ve altını bir güç ve otorite vasıtası olarak gördüğünü ortaya koymuştur.

Getica'da Attilâ'nın askerî seferlerine teferruatlı şekilde yer verilmiştir. Metinde, Attilâ'nın askerî söylevlerinin metinlerine yer verilmiş olması, doğrudan Hunların Roma'yı nasıl gördüğünü anlamak açısından da önemlidir. Klasik tarihçilikte yer verilen tarihî söylevlerin

²⁵ Iord. *Get.* XXXV, 182.

²⁶ Iord. *Get.* XXXV, 182. Attilâ "*savaş aşığı*" olarak nitelendirilirken, başka bir bölümde İmparator Theodosius ise "*barış aşığı*" olarak tasvir edilmektedir, bkz. Iord. *Get.* XXIX, 145. Bir diğer bölümde ise Got kralı Valamir'in kardeşi Thiudimer, "*merhamet aşığı*" olarak tanımlanmaktadır, bkz. Iord. *Get.* LIII, 274. Bu ifadenin, Iordanes'te bir kalıp olarak kullanıldığı görülmektedir.

²⁷ Avrupa Hunları, bilhassa Doğu Roma İmparatorluğu üzerinde iktisadî bir hakimiyet tesis etmişti. Buna mukabil, ticarete de önem vermekteydiler. Bu hususta bkz. Ahmet Taşağıl, *Kadim Türkler: Eski Dünyanın Hakimleri*, İstanbul: Kronik Kitap, 2024, s. 187.

²⁸ Suda, M. 405. Pasajda Hunlar "*İskit*" kavim adı ile betimlenmeleri, dönemin tarih yazımında yaygın bir kullanımdan kaynaklanmaktadır.

aslında bu metni kaleme alan tarihçinin belâgat ustalığını ortaya koymak için kaleme alındığı, haliyle bu tür metinlerin otantikliğinin sorgulanabilir olduğuna dair bir yaklaşım mevcuttur.²⁹ Bu söylevler Attilâ'ya ait kabul edilsin veya edilmesin, netice itibariyle VI. yüzyıla ait bir kayıt olduğundan her halükarda dönemin zihniyet dünyasını da yansıtmaktadır ve garbiyatçı unsurlar içermektedir. Ancak söylevlerin Attilâ'ya ait olduğunun kabul edebilmemiz için, Hunların zihniyet dünyasını yansıtan unsurlar nedeniyle önemli emâreler de mevcuttur.

Söylevlerdeki Garbiyatçı Unsurların Değerlendirilmesi

Attilâ'nın Hun ordusuna söylevlerinde yer alan garbiyatçı unsurlar, o dönem için Batı'yı temsil eden Batı Roma İmparatorluğu'na yönelik tenkitlerdir. Bu tenkitler, öncelikle kendisini askerî ve siyâsî alanda göstermektedir.

Attilâ'nın *Getica*'da yer alan ilk söylevi, 20 Haziran 451 tarihindeki Catalaunum Muharebesi'nde Hun ordusuna hitaben verilmiştir.³⁰ Bu söylevde, Attilâ Hun ordusunu kudretli kavimleri fethetmiş ve dünyaya boyun eğdirmiş bir ordu olarak selamlar.³¹ Aslında savaşta kendini kanıtlamış askerleri belâgatle etkilemenin doğru olmadığını belirtir, ne kendinin bu tür sözler sarf etmesi, ne de Hun ordusunun bunu dinlemesinin doğru olmayacağını belirterek, bu tür bir yola yeni yetme bir komutanın veya tecrübesiz bir ordunun başvurması gerektiğini ifade eder. Attilâ'nın bu ifadesi de Roma ordusundaki komutanların muharebe öncesi askerlere söylev verme uygulamasının da zımnî bir tenkidi olup, Hun kültürünün ve değerlerinin üstün olduğuna, Hun savaşçılarının doğal olarak savaşta cesaret gösterdiklerine ve savaşa alışık olduklarına dair kültürel bir üstünlük duygusunun dışavurumudur.

Savaşın Hunların alışlagelmiş bir âdeti haline geldiğini ifade eden Attilâ, düşmana taarruz etmeleri gerektiğini, zira saldıran tarafın daha cesur olan taraf olduğunu belirtir.³² Bu ifade de,

²⁹ Tacitus'un tarihinde yer verdiği Percennius'un söylevini değerlendiren Erich Auerbach, müverrihin bu söyleve salt estetik nedenlerle yer verdiğini ifade etmiştir. Tarihyazımında bu tür söylevlere grafik dramatisasyon nedeniyle yer verildiğini ve bu söylevlerin kurgusal olduğunu belirtmiştir, bkz. Erich Auerbach, *Mimesis: The Representation of Reality in Western Literature*, Princeton: Princeton University Press, 2003, s. 39.

³⁰ Iord. *Get.* XXXIX, 202-206. Attilâ'nın Hun ordusuna hitaben verdiği söylevlere, literatürümüzde Sançar'ın Türk-İtalyan savaşlarını tetkik eden yapıtında yer verildiği görülmektedir, bkz. Nejdet Sançar, *Tarihte Türk-İtalyan Savaşları*, haz. Serkan Akgöz, İstanbul: Bozkurt Yayınları, 2020, s. 20-21. Ancak ilgili bölümde Iordanes'e doğrudan atıf yapılmamıştır. Muhtemelen, Sançar ikincil bir kaynak kullanarak bu söylevlere ulaşmıştır.

³¹ Iord. *Get.* XXXIX, 202. Bu ifade, Osman Turan'ın tarihî kaynaklarda yer alan kayıtlardan yola çıkarak ortaya koyduğu, kadim Türklerdeki cihân hâkimiyeti idealinin bir diğer göstergesi olarak değerlendirilebilir, bkz. Osman Turan, *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi, Türk Dünya Nizâmının Millî, İslâmî ve İnsânî Esasları*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2014. Nitekim, hukukçu ve Kilise tarihçisi olan Sozomenos (tak. 400- 450) tarafından kaleme alınan *Historia Ecclesiastica* yapıtında da Uldız yönetimindeki Avrupa Hunlarında da cihân hâkimiyeti idealinin mevcudiyetini görmekteyiz: "Trakyalı askerlerin valisi ona barış teklifinde bulundu, ama o güneşi göstererek cevap verdi ve eğer isterse, güneşin ışıklarıyla aydınlanan dünyanın her bölgesine boyun eğdirmenin kendisi için kolay olacağını ilan etti." Sozom. H.E. IX. 5. Bu bağlamda, Attilâ'nın söylevinde yer alan bu ifadenin, söylevin özgünlüğüne işaret ettiği neticesine varabiliriz.

³² Savaşın Hunlar için alışlagelmiş bir âdet haline gelmiş olması, savaşın bozkır imparatorlukları için bir zorunluluktur. Baykan Sezer, bozkır imparatorluklarının yerleşik toplumlarla savaş hâlini, göçebelerin varlık sebebi olarak tanımlar: "Bozkır imparatorluklarını ele alıp inceleyince göze çarpan ilk şey, bu imparatorlukların yerleşik uygarlık merkezlerine yapılan saldırılar sebebiyle kuruldukları ve hiçbir imparatorluğun bu saldırılar dışında varlığını sürdürmediği olur. Bozkır imparatorluğu, saldırılarla birlikte doğmakta ve yine onlarla birlikte unutulup gitmektedir. Mete'nin Büyük Hun İmparatorluğu Çin üzerine, Attilâ'nın Batı Hun İmparatorluğu Roma üzerine yapılan saldırılar dışında düşünülemez", bkz. Baykan Sezer,

Hunlara karşı savunma savaşı veren Romalıların bir diğer dolaylı eleştirisidir. Çünkü saldıran tarafın “cesur” olduğu ikilikte, savunan taraf da haliyle “korkak” olan taraftır. Attilâ, Romalıları korkaklıkları nedeniyle hor görür. Savaşta yüksek mevzilerde kendilerine korunma aradıklarını ve açık alanlarda çarpışmaya isteksiz olduklarını ifade eder. Bu betimlemede, Romalıların Hunların cesaret ve metânetinden yoksun olduğu, bunun yerine savunma stratejilerine ve arazi avantajlarına güvenerek, Hunlara nazaran daha düşük savaşçı becerilerini telâfi ettikleri öne sürülmüştür. Romalıların daha çarpışma başlamadan “*savaşın tozuyla*” *hizaya geldikleri* iddiası, Romalıların savaş hazırlıklarını hor gören bir ifadedir. Attilâ, Roma askerî teşkilatının simgesi haline gelmiş olan ordu düzenlerinin ve kenetlenmiş kalkanlarının aslında savaşta bir güç olmaktan ziyade bir engel olduğu görüşündedir. Romalıların askerî taktiklerinin, bilhâssa düzenli oluşumlarının tenkidi, bu tür stratejilerin Hunların daha etkili ve saldırgan taktiklerinden aşağı olduğuna dair bir inancın göstergesidir.³³

Batı Roma İmparatorluğu, Attilâ yönetimindeki Hun ordusunu durdurmak için Vizigotlarla ittifak yapmıştır. *Getica*'da bu ittifakta Alan boylarının bulunduğu da belirtilmiştir. Söylevde bu durum “*birbirleriyle uyuşmayan kavimlerin kurduğu ittifak*” olarak tanımlanmıştır. Bu ittifakın bir korkaklık işareti olarak reddedilmesi, Batılı güçlerin ittifak kurma biçimine yönelik bir küçümsemeyi vurgular. Attilâ bu tür koalisyonlara bel bağlamanın bir zayıflık olduğunu ima eder ve bunu Hunların birliği ve kudretiyle mukayese eder. Bu bakış açısı, Batı'nın ittifaklara olan bağımlılığını eleştirmekte ve bunu içsel bir kusur olarak resmetmektedir. Ancak *Romana*'da Attilâ'nın da Gotlar başta olmak üzere diğer kavimlerle ittifak kurduğunun da belirtilmesinin, bu pasajdaki yaklaşım temelinde Iordanes'in Hunlara karşı dolaylı bir eleştiriyi içerdiğini düşünebiliriz.

Attilâ'nın söylevi, Romalıları ve müttefiklerini doğaları gereği aşağı olarak tasvir ederek açık bir garbiyatçı bakış açısını somutlaştırır. Düşman güçlerinin, korkuları ve düzensizlikleri vurgulayarak Hun savaşçılarıyla boy ölçüşemeyeceklerini belirtilmiştir.. Söylevde geçen “*daha biz saldırmadan korkudan titriyorlar*” ifadesi, Hunların Romalıları ve müttefikleri üzerindeki üstünlüğüne dair köklü bir inanca işaret etmektedir.

Söylevde yer alan intikâm peşinde koşmanın ve savaşa katılmanın cesur cengâverler için doğal bir durum olduğuna dair ifadeler, savaşçı cesaretin yücelterek ve Roma'nın düzen ve disiplin kavramlarının küçümsemektedir. Attilâ'nın ruhu intikâmla beslemenin tabiatın hakkı olduğu düşüncesi, yasayı, düzeni ve Devlet egemenliğini vurgulayan Roma değerleriyle keskin bir tezat teşkil eder.

Asya Tarihinde Su Boyu Ovaları ve Bozkır Uygarlıkları (Sosyologca Kitapları No: 100/Baykan Sezer Kitapları No: 6), İstanbul: Doğu Kitabevi, 2021, s. 139.

³³ Hunların da dahil olduğu göçebe orduların savaş tarzı, yerleşik kavimlerin savaş tarzından oldukça farklıydı: “*Göçebeler savaşa, büyük hamle yapan atlı hücumu ile başlarlar ve bununla, düşmanın aniden imhasından çok birliklerini dağıtmak amacı güderler. Yıldırım hızıyla atlılar, kısa bir ok yağmuruna ve göğüs göğüse savaştan sonra sahte bir geri-çekilme ile firara başlardı. Bundan amaç, düşmanın saflarını bozmaktır. Bu sırada, yanlarda gizlenen süvari kıtaları, geri dönen firarilerle birlikte düşmanın üzerine atılırlar ve bu şekilde onları kolayca altederlerdi. Bu strateji ve taktik, göçebelere büyük bir üstünlük sağlamış ve yerleşik topluluklar, savaş biçimlerini değiştirmek zorunda kalmıştır*”, bkz. Mahmut Arslan, *Step İmparatorluklarında Sosyal ve Siyasî Yapı* (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 3224), İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1984, s. 60-61. Romalıların askerî strateji ve taktikleri, yerleşik toplumlarla olan savaşlarında kendilerine üstünlük sağlamıştır ancak çok farklı savaş tarzına sahip olan Hunlar karşısında etkili olamamıştır. Hunların savaşta süvari gücünün üstünlüğü Antikçağ ve Ortaçağ yazarlarınca da sıkça vurgulanmış bir konudur. Misal olarak Orbicius'un *Tactica*'sının günümüze kalmış bir fragmanında “*savaşçı Hunların süratli süvarileri*” şeklinde bir kayıt yer almaktadır, bkz. *Anth. Gr. IX. 210 (Codex Palatinus XXIII, 390)*.

Söylevde, tarihsel kaçınılmazlık vurgusu da yer almaktadır. Nitekim "talih" hunları zafere hazırlamıştır ve "müttefik kavimlerin oluşturduğu bir kitle" onlara karşı koyamayacaktır. Hunların hâkimiyeti tarihsel ve ilâhî güçlerin kaçınılmaz bir neticesidir. Bu anlayış, Roma İmparatorluğu'nun gerilemesinin kendi içsel zayıflıklarının sonucu olduğu kadar, Hunların bir kavim olarak üstün kaderinin doğal bir neticesi olduğu görüşünü haizdir.

Getica' da yer verilen diğer bir söylev ise, Attilâ'nın Aquileia kuşatmasında Hun ordusuna hitaben verdiği kısa bir söylevdir. Bu söylevde simgesel anlatıma başvurulmuştur. Attilâ, Romalıların yaklaşan kıyametinin bir alâmeti olarak kuşların davranışlarına başvurur. Kuşların geleceği sezebildiğini belirten Attilâ, tarafsız ve yanılmaz bir güç olan tabiatın dahi Roma kalelerinin düşüşünü öngördüğünü ifade etmektedir.³⁴ Bu anlayış, çöküş sürecindeki Romalıların temelde aşağı bir durumda buldukları ve kadere mahkûm olmalarına mukabil Hunların zafer kazanmaya mahkûm olduğu bir doğal düzenin mevcudiyetini varsaymaktadır. Kuşların uçuşu Romalıların kaçınılmaz yenilgisinin açık bir işareti olarak tasvir edilir. Kuşların dahi yok olacakları kesin olan şehri terk ettiklerine ilişkin yorum, insan zekâsına sahip olmayanlar da dâhil olmak üzere tüm canlıların Romalıların kendilerini savunma çabalarının beyhudeliğini vurgulamaktadır. Bu durum, Romalıların akılcı planlamalarına olan güveninin aksine, Hunların doğüstü güçler ve kader tarafından desteklendiğini düşünen göçebe kültürün bakış açısını pekiştirmektedir. Romalıların yenilmesi kuvvetli bir ihtimâl değil, kesin bir durumdur. Söylevlerdeki garbiyâtçı görüşe bir de kadercilik katmanı eklenerek, Romalıların kaderleri değiştiremeyecekleri, Hunlar gibi Batılı olmayan güçlerin de kaçınılmaz bir tarihsel değişimi gerçekleştirmekte olduğu anlayışına vurgu yapılmaktadır. Şehri terk eden kuşların tasvirinde, Romalıların artık kesinleşmiş mağlubiyetlerinin kaçılmazlığı vurgulandığı gibi, savunmalarının da yetersizliği ve sistemlerinin kırılabilirliği tasvir edilir.³⁵ Romalılar da bu çaresizliğin farkındadır. Zira kuşların davranışlarının Romalıların korkularını yansıtmalarından da kaynaklanmış olabileceği, haliyle imparatorluğun artık kendi tebaasına dahi güven ve umut aşılamaktan aciz olduğu düşünülebilir. Kuşların kuşatma altındaki Aquileia'yı terk etmesi olgusu, pasajda Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküş sürecinin bir sembolü olarak kullanılmıştır.

Sonuç

İlk kavmî tarihlerden birini kaleme almış İordanes'te yer verilen Attilâ'nın askerî söylevlerinde, çöküşün eşiğindeki Batı Roma İmparatorluğu'na zımnî bir tenkidin yer aldığı, özellikle yükselen Asyatik göçebe gücüne karşı zayıf kalan askerî taktikleri ve bu bağlamda askerî ittifak arayışlarının tenkit edildiği görülmektedir.

Yukarıda ele alınan iki söylevin birlikte incelenmesinde, garbiyâtçı unsurlar içeren ve Roma İmparatorluğu'nun keskin bir eleştirisini kapsayan tutarlı bir anlatı ortaya çıkmaktadır. Attilâ'nın söylevleri Hunların gücü, birliği ve kaderi ile Romalıların korkaklığının,

³⁴ Hunlarla ilgili bir kısım anlatıda da kuş figürüne yer verildiği hususu da dikkate alınınca, bu söylevde kuşların hareketlerine atıfta bulunulması daha önem kazanacaktır. Umut Üren, Ortaçağ Macar kültüründe yer alan turul kuşu efsanesine Macar kroniklerinde yer alan Attilâ portrelerinde de yer verildiğini, Hun-Macar akrabalığına sıklıkla atıfta bulunan Macar kroniklerinden biri olan János Thuróczy'nin 1488 tarihli *Chronica Hungarorum* başlıklı yapıtında yer alan görsellerdeki Attilâ figürünün de turul kuşuyla resmedildiğini belirtmiştir, bkz. Umut Üren, "İlk Macar Gestasında 'Hun' Bilgileri", 9. Milletlerarası Türkoloji Kongresi Bildiriler Kitabı, İstanbul: İstanbul University Press, 2023, s. 1139.

³⁵ Avrupa Hunlarının yükselişi ile Roma İmparatorluğu'nun çöküşü arasındaki rabita hakkında bkz. Peter Heather, "The Huns and the End of the Roman Empire in Western Europe", *The English Historical Review*, Vol. CX, No. 435 (1995), s. 4-41.

düzensizliğinin ve kaçınılmaz düşüşünün mukayesesini içerir. İlk söylev Hunların savaşçılıklarını yüceltirken Romalıları ve müttefiklerini zayıf ve korkak, kırılğan ittifaklara ve savunma stratejilerine bağımlı olarak tasvir eder. Attilâ, Hunlar için savaşın ve intikâmın doğallığını vurgulayarak onları zafere yazgılı üstün bir güç olarak konumlandırır. Bu bakış açısı yalnızca Roma askeri taktiklerini ve düzenini eleştirmekle kalmaz, aynı zamanda Hun değerlerini Batı'nunkilerden üstün tutar. İkinci söylev bu anlatıyı kuşların Romalıları terk etmesi gibi doğal alâmetlere başvurarak devam ettirir. Attilâ'nın bu alâmetleri yorumlaması, Hunların kaderle olan bağının altını çizerek Romalıların savunmasızlığını ve düşüşünü vurgulamıştır. Bu tasvir, Roma İmparatorluğu'nun zayıfladığı ve hem doğal hem de doğaüstü güçlerin gözünden düştüğü, kaçınılmaz çöküşünü engelleyemediği algısını pekiştirir. Bu söylevlerde, Romalıları çökmekte olan bir güç olarak tasvir edilirken, Hun üstünlüğü yüceltilmiştir. Hunlar kader tarafından yönlendirilen ve doğal güçler tarafından desteklenen tarihsel bir değişimin araçları olarak tasvir edilir. Romalılar ile Hunların mukayese edilmesi, sadece Hun özgüveninin ve askerî üstünlüğünün özünü yakalamakla kalmamış, aynı zamanda Roma İmparatorluğu'nun çöküşünün keskin bir eleştirisini sunarak Doğu'nun Batı'ya karşı bakışını da yansıtmıştır.

Iordanes'in döneminde Batı demek, Batı Roma İmparatorluğu demektir. Vizigotlar, Ostrogotlar, Vandallar gibi Cermen kavimleri, çöken imparatorluğun düzeninden belli unsurları muhafaza edip, kendi kültürel gelenekleri ile sentezleyerek yeni bir sistemin temelini atıyorlardı. Bu kavimler, Kuzey Avrupalı geçmişlerine rağmen Doğu'ya göç etmeleri neticesinde Kuzey Karadeniz'de geçirdiği yüzyıllar boyunca Asyatik göçebe kültürden birçok öğeyi kültürlerine katmıştı.³⁶ Hunların bölgede bir güç olarak tezahür etmesinden önce de, bu kavimler Batılı kökenlerine rağmen Doğululaşmıştı. Hunlarla yaşanan savaşlar neticesinde, bir kısmı Hunlara tabi olmuş, Roma İmparatorluğu'na iltica edenler ise bugün Kavimler Göçü olarak adlandırılan tarihsel ve demografik dönüşümü başlatmıştı.³⁷ Iordanes'in yapıtlarını kaleme aldığı dönem, Bizans İmparatoru Iustinianus'un Kuzey Afrika'da Vandallara ve İtalya'da Ostrogotlara karşı, General Belisarius komutasında askerî sefer düzenlediği dönem sonrasına tekabül etmektedir.³⁸ Dolayısıyla, yapıtın amacı bu yeni dönemde imparatorluğun

³⁶ Bu kültürel etkileşimin en belirgin neticelerinden biri, Gotlar arasında paganizmin sürdüğü dönemde şamanizm uygulamalarının yaygınlaşmasıydı. Got kültüründeki şamanlık izleri hakkında bkz. Herwig Wolfram, *History of the Goths*, tr. Thomas J. Dunlap, Berkeley, Los Angeles & London: University of California Press, 1988, s. 107, 111, 115; "Origo et religio: Ethnic Traditions and Literature in Early Medieval Texts," *Early Medieval Europe*, Vol. III No. 1 (1994), s. 30-31. Wolfram'ın eski Got dini üzerine tetkiki için bkz. *The Roman Empire and Its Germanic Peoples*, California: University of California Press, 1997, s. 73-74. Wolfram'ın yaklaşımının bir tenkidi için kşz. Walter Goffart, "Two Notes on Germanic Antiquity Today", *Traditio*, Vol. L (1995), s. 28 vd. Wolfram ve Scardili'nin bulguları temelinde güncel bir değerlendirme için bkz. Yana E. Bepalchikova, "Gotskij şamanizm kak issledovatel'skaja problema", *Druzej medlital'nyj uhod... Pamjati Olega Šarova*, ed. Mičel M. Kazanski, Anna V. Mastykova, Kişinev: Universitet Vysšaja Antropologičeskaja Škola, 2022, s. 247-252. Gotlar IV. yüzyılda Hıristiyanlığı kabul etmeden önce, birden fazla ilahlara ve ruhlara inanmayı, doğaya tapınmayı ve atalar kültürünü içeren bir paganizm inancına bağlıydılar ve şamanist uygulama ve pratikler de bu inançlarla iç içe geçmiş haldeydi. Hıristiyanlık öncesi Got dini hakkında bkz. Ingemar Nordgren, "Goths and Religion", *Wulfila 311-2011, International Symposium, Uppsala University June 15-18, 2011* (Acta Bibliothecae R. Universitatis Upsaliensis Vol. XLVIII, Opia 57), ed. Anders Kaliff and Lars Munkhammar, Västerås: Uppsala Universitet, 2013, s. 209-224.

³⁷ Hunlar ve Gotlar arasındaki ilişkilerin tetkiki için bkz. Walter Pohl, "Goths and Huns", *A Companion to Ethnicity in The Ancient Mediterranean*, ed. Jeremy McInerney, West Sussex: Wiley Blackwell, 555-568.

³⁸ *Getica*, İmparator Iustinianus ve General Belisarius'a hitaben kaleme alınmış bir methiye ile sona ermektedir: "Ve şimdi Gotların kökenini, Amali'nin soylu neslini ve cesur beylerin fiilerini anlattık. Bu görkemli kavim, daha görkemli bir hükümdara boyun eğdi ve ününü ne çağların ne de yılların susturabileceği daha yiğit bir öndere teslim oldu; çünkü muzaffer ve galip İmparator Justinianus ve onun konsülü Belisarius, Vandalicus,

bir parçası haline gelmiş Gotların daha iyi anlaşılması olarak düşünülebilir. Ancak bir imparatorluk tarihi olan *Romana* ile bir kavmin tarihi olan *Getica*, birbirine denk iki tarih gibi ele alınarak, bir anlamda birbirlerine eşitlenmektedir. Bu bağlamda, Iordanes'in bir yandan Hunları ötekileştiren ama bir yandan da Hunların idealize edilerek modelleştiren bir söylemin geliştirmesi, Attilâ'nın söylevlerinde garbiyâtçı unsurlara yer vermesi, bu tarihsel bağlamda değerlendirildiğinde anlam kazanmaktadır.

Africanus ve Geticus olarak adlandırılacak ve [bu unvanlarla] bilinecektir.", Iord. *Get.* LX, 315. Momigliano, Iordanes'in Cassiodorus'un yaptığı temelinde yaptığı özetleme ile *Getica*'yı kaleme aldığı dönemde, Iustinianus'un yeniden fetih hareketi sonrasındaki dönemde, Gotlar ve Romalıların tekrar kaynaşacağı bir dönemin başladığı şeklinde bir düşünceye dikkat çeker, bkz. Arnaldo Momigliano, *Cassiodorus and Italian Culture of his Time*, Proceedings of the British Academy, No. 41, 1955, s. 207-245'ten aktaran: Arnaldo Momigliano, *Secondo contributo alla storia degli studi classici*, Roma: Edizioni di storia e letteratura, 1960, s. 191-229. Momigliano'nun Iordanes'i sadece Cassiodorus'un bir özeti olarak değerlendiren, Iordanes'in özgün katkısını dikkate almayan ve bir anlamda indirgemeci olarak tanımlanabilecek yaklaşımının tenkidi için bkz. D. R. Bradley, "The Composition of the *Getica*", *Eranos*, Vol. LXIV (1966), s. 677-679; Barry Baldwin, "The Purpose of the '*Getica*'", *Hermes*, Bd. CVII, H. 4 (1979), s. 489-492. Konkov, Iordanes'in maksadının barbar kitlelerinin Got kimliği içinde eriyecek şekilde bir kültürel asimilasyonu hedeflediğini, bu suretle de Romalılar nezdinde olumlu bir etki yaratmak olduğu görüşündedir, bkz. Dmitry Sergeevich Konkov, "'Getika' Iordana - Gotskoe Istoriceskoe Predanie Ili Konyunktura Èpohi: Sovremennoe Sostojanie Izučenija Problemy", *Vestnik Tomskogo Gosudarstvennogo Universiteta*, No. 930 (091) (2012), s. 73.

Ek: Attilâ'nın Hun Ordusuna Söylevleri

Attilâ'nın Catalaunum Muharebesinde Hun Ordusuna Söylevi (Iord. Get. XXXIX, 202-206.)

"Kudretli kavimleri fethettikten ve dünyaya boyun eğdirdikten sonra burada bulunuyorsunuz. Haliyle, sanki savaşta kendini kanıtlamamış askerlermişsiniz gibi sizi belâgatle etkilemenin doğru olmadığını kanaatindeyim. Bırakın yeni bir komutan ya da tecrübesiz bir ordu bu yola başoursun. Ne benim alelâde birşeyler söylemem, ne de sizin bu tür sözleri dinlemeniz doğru olmaz. Zira harp sizin alışlagelmiş bir âdetinizden başka nedir ki? Yahut yiğit bir kimse için kendi eliyle intikâm almaktan daha hoş ne olabilir? Ruhu intikâmla beslemek tabiatın hakkıdır. Öyleyse düşmana şevkle taarruz edelim; çünkü taarruz eden daima daha cesur olan taraftır. Birbirleriyle uyuşmayan bu kavimlerin kurduğu ittifakı küçümseyin. İttifaklar kurarak kendini müdafaa etmek, korkaklığın göstergesidir. Görüyorsunuz, daha biz saldırmadan korkudan titriyorlar. Yüksekleri ararlar, tepeleri tutarlar, iş işten geçtikten sonra nedamet getirerek açık arazide çarpışmak yerine müstahkem mevkiye bulunmak için feryat ederler. Bir Roma taarruzunun ne kadar ehemmiyetsiz bir mesele olduğunu biliyorsunuz. Bir düzen içerisinde birlik olup, kenetlenmiş kalkanlarıyla tek bir hat oluştururken; ilk savaş yarasıyla olmasa diyemeyeceğim, daha savaşın tozuyla hizaya gelmişlerdir. O hâlde, âdetiniz olduğu üzere, cesur yüreklerinizle çarpışmaya başlayın. Muharebe hatlarını dağıtın. Alanlara saldırın, Vizigotları ezin! Savaşın şiddetlendiği o noktada hızlı bir zafer kazanmaya çalışın. Zira sinirler kesildiğinde uzuvlar hemen geöşer, kemikleri aldığınızda ise bir beden ayakta durması mümkün olmaz. Cesaretiniz yükselsin ve öfkeniz açığa çıksın! Şimdi gösterin kurnazlığınızı Hunlar, şimdi gösterin silah kullanmaktaki hünerlerinizi! Bir yaralı düşmanını öldürmüş olsun, yaralanmamış olanınız da düşmanın katletmenin hazzını alsın. Yazgısında yaşamak olana hiçbir muzrak zarar veremez, ancak yazgısında mutlak bir ölüm bulunan birçok kimse barış anında da hayatını kaybedebilir. Ve en nihayetinde, Talih şayet Hunları bu çatışmanın vereceği hazza hazırlamamışsa, neden bu kadar çok kavme karşı muzaffer kılmış olsun ki? Maeotis bataklığından geçen ve uzun yıllar boyu büyük bir sır olarak kalmış yolu atalarımıza kim gösterdi? Sizler henüz silahsızken, silahlı kimseleri size boyun eğdiren kimdi? Müttefik kavimlerin oluşturduğu bir kitle dahi ufukta Hunların belirmesine dayanamadı. Bu konuda yanılmış değilim: işte bizlere sayısız zaferlerimizin vaat ettiği alandayız. Düşmana ilk mızrağı ben fırlatacağım. Eğer Attilâ savaşırken yerinde duran biri varsa, o ölü bir adamdır."

Attilâ'nın Aquileia Kuşatmasında Hun Ordusuna Kısa Söylevi (Iord. Get. XLII, 221.)

"Kuşların ileriye sezebildiklerini biliyorsunuz. Yok olacaklarını hissettikleri şehirleri ve yakın bir tehlike yüzünden yıkılmaya mahkûm kaleleri terk ediyorlar. Bunun manâsız yahut muğlak bir alâmet olduğunu sanmayın; öngördükleri şeylerden kaynaklanan korku, onların alışkanlıklarını değiştirmiştir."

Kaynakça

I. Kaynak Eserler

Anth. Gr. (=Anthologia Graeca). Kullanılan metin ve çeviri: *The Greek Anthology*, Vol. III (Loeb Classica Library No. 84), tr. W. R. Paton, London: William Heinemann, New York: G. P. Putnam's Sons, 1918.

Iord. Get. (=Iordanes, *Getica/De origine actibusque Getarum*). Kullanılan metin ve çeviri: *Monumenta Germaniae Historica, Auctores antiquissimi*, Vol. V/1: Iordanis, *Romana et Getica*, ed. Theodor Mommsen, Berlin: Apud Weidmannos, 1882; Iordanes, *The Origin and Deeds of the Goths*, İng. çev. Charles C. Mierow, Princeton, 1908; Iordanes, *Romana and Getica (Translated Texts for Historians, Vol. LXXV)*, İng. çev. Peter Van Nuffelen, Lieve Van Hoof, Liverpool: Liverpool University Press, 2020.

Iord. Rom. (=Iordanes, *Romana/ Liber de origine mundi et actibus Romanorum ceterarumque gentium*). Kullanılan metin ve çeviri: *Monumenta Germaniae Historica, Auctores antiquissimi*, Vol. V/1: *Iordanis, Romana et Getica*, ed. Theodor Mommsen, Berlin: Apud Weidmannos, 1882; *Jordanes, Romana and Getica (Translated Texts for Historians, Vol. LXXV)*, İng. çev. Peter Van Nuffelen, Lieve Van Hoof, Liverpool: Liverpool University Press, 2020.

Sozom. H.E. (=Sozomenos, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία / *Historia Ecclesiastica*) Kullanılan çeviri: *A Select Library of the Christian Church, Nicene and Post-Nicene Fathers, Vol. II: Socrates, Sozomenus: Church Histories, Second Series*, ed. Philip Schaff, Henry Wace, tr. A. C. Zenos, Chester D. Hartranft, Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publishers, 1995 [1890 neşrinin tıpkıbasımı].

Suda (=Soudas/*Suidae Lexicon*). Kullanılan metin: *Suidae Lexicon*, ed. Immanuelis Bekkeri [August Immanuel Bekker], Typis et impensis Georgii Reimeri, Berlin 1854.

II. Araştırma ve İncelemeler

Ahmetbeyoğlu, Ali. "Tarihçi Jordanes (VI. Yüzyıl) ve Türkler Hakkında Verdiği Bilgiler", XIV. *Türk Tarih Kongresi, 09-13 Eylül 2002, Ankara, C. I*, Ankara: TTKB, 2005, s. 71-82.

Akıllı, Sinan. "Re-constructing the Western Self in the Ottoman Mirror: A Study of 'Negative Auto-Occidentalism' in the Contexts of American-Ottoman and Anglo-Ottoman encounters", *Hacettepe University Journal of Faculty of Letters*, Vol. XXX, No. 1 (2013), s. 19-52.

Arslan, Mahmut. *Step İmparatorluklarında Sosyal ve Siyasî Yapı* (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 3224), İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1984.

Auerbach, Erich. *Mimesis: The Representation of Reality in Western Literature*, Princeton: Princeton University Press, 2003, s. 39.

Barry Baldwin, "Sources for the Getica of Jordanes", *Revue belge de Philologie et d'Histoire*, Tome LIX, Fasc. 1 (1981), s. 141-146.

_____, "The Purpose of the 'Getica'", *Hermes*, Bd. CVII, H. 4 (1979), s. 489-492.

Barthold, Vasilij Vladimiroviç. *Asya'nın Keşfi: Rusya'da ve Avrupa'da Şarkiyatçılığın Tarihi*, çev. K. Bayraktar ve A. Meral, İstanbul: Yöneliş Yayınları, 2000.

Belenli, Ali. *Orientalist Representations of the Saracens and the East in Middle English Romances*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İngiliz Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2018.

Bespalchikova, Yana E. "Getica Iordana i Antikvarnaja tradicija Pozdnej Antičnosti", *Graphosphaera*, Vol. III, No. 2 (2023), s. 30-42.

_____, "Gotskij šamanizm kak issledovatel'skaja problema", *Druzej medlittel'nyj uhod... Pamjati Olega Šarova*, ed. Miçel M. Kazanski, Anna V. Mastykova, Kişinev: Universitet Vysşaja Antropologičeskaja Škola, 2022, s. 247-252.

Bradley, D. R. "The Composition of the Getica", *Eranos*, Vol. LXIV (1966), s. 677 -679.

Buruma, Ian, Avishai Margalit. *Garbiyatçılık: Düşmanlarının Gözüyle Batı*, çev. Güven Turan, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008.

Carrier, James G. (ed.), *Occidentalism: Images of the West*, Oxford & New York: Oxford University Press, 1995.

- Christensen, Arne Søby, *Cassiodorus, Jordanes and the History of the Goths: Studies in a Migration Myth*, Kopenhagen: Museum Tusculanum Press, The University of Copenhagen, 2002, s. 54-123.
- Coronil, Fernando. "Beyond Occidentalism: Toward Nonimperial Geohistorical Categories", *The Fernando Coronil Reader: The Struggle for Life is the Matter*, ed. Julie Skurski, Gary Wilder, Laurent Dubois, Paul Eiss, Edward Murphy, Mariana Coronil & David Pedersen, Durham & London: Duke University Press, 2019, s. 323-367.
- _____, "Occidentalism", *The Fernando Coronil Reader: The Struggle for Life is the Matter*, ed. Julie Skurski, Gary Wilder, Laurent Dubois, Paul Eiss, Edward Murphy, Mariana Coronil & David Pedersen, Durham & London: Duke University Press, 2019, s. 315-322.
- Croke, Brian. "Cassiodorus and the Getica of Jordanes", *Classical Philology*, Vol. LXXXII, No. 2 (1987), s. 117-134.
- Doležal, Stanislav. "Who was Jordanes", *Byzantion*, Vol. LXXXIV (2014), s. 145-164.
- Eğribel, Ertan. "Garbiyatı Bir Bilim Olarak Kurmanın Gereği ve Zorlukları Üzerine", *Garbiyat*, Sayı: 1 (2015), s. 28-38.
- Ersoy, Tolga. *Antikçağ ve Ortaçağ Filolojik Kaynaklarında Avrupa Hunlarının Temsili*, Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 2024.
- Goffart, Walter. *Barbarian Tides: The Migration Age and the Later Roman Empire*, Philadelphia: Penn Press, 2006.
- _____, "Two Notes on Germanic Antiquity Today", *Traditio*, Vol. L (1995), s. 9-30.
- Heather, Peter. "The Huns and the End of the Roman Empire in Western Europe", *The English Historical Review*, Vol. CX, No. 435 (1995), s. 4-41.
- Kaçar, Turhan. "Iordanes'i Nasıl Okumalıyız?", *XVII. Türk Tarih Kongresi, Ankara: 15-17 Eylül 2014, Kongreye Sunulan Bildiriler, C. I*, Ankara: TTKB, 2018, s. 545-546.
- Kim, Hyun Jin. "'Herodotean' Allusions in Late Antiquity: Priscus, Jordanes, and the Huns", *Byzantion*, Vol. LXXXV (2015), s. 127-142
- Konkov, Dmitry Sergeevich. "'Getika' Iordana - Gotskoe Istoričeskoe Predanie Ili Konyunktura Èpohi: Sovremennoe Sostojanie Izučenija Problemy", *Vestnik Tomskogo Gosudarstvennogo Universiteta*, No. 930 (091) (2012), s. 70-73.
- Kozan, Mert. "Gotların Anayurdu ve Kökeni", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. XXXIII S. 55 (2014), s. 71-90.
- Lewis, Bernard. *Müslümanların Avrupa'yı Keşfi*, çev. İhsan Durdu, Ayışığı Kitapları, 2000.
- Lindstrom, Lamont. "Cargoism and Occidentalism", *Occidentalism: Images of the West*, ed. James G. Carrier, Oxford & New York: Oxford University Press, 1995, s. 33-60.
- Maenchen-Helfen, Otto. "The Legend of the Origin of the Huns", *Byzantion*, Vol. XVII (1944-1945), s. 244-251.
- McMahon, James V. "Valkyries, Midwives, Weavers, and Shape-Change: Atli's Mother the Snake", *Scandinavian Studies*, Vol. LXVI, No. 4 (1994), s. 475-487.

- Merrills, A. H. *History and Geography in Late Antiquity*, Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- Momigliano, Arnaldo. *Cassiodorus and Italian Culture of his Time*, Proceedings of the British Academy, No. 41, 1955, s. 207-245'ten aktaran: Arnaldo Momigliano, *Secondo contributo alla storia degli studi classici*, Roma: Edizioni di storia e letteratura, 1960, s. 191-229.
- Nordgren, Ingemar. "Goths and Religion", *Wulfila 311-2011, International Symposium, Uppsala University June 15-18, 2011* (Acta Bibliothecae R. Universitatis Upsaliensis Vol. XLVIII, Opia 57), ed. Anders Kaliff and Lars Munkhammar, Västerås: Uppsala Universitet, 2013, s. 209-224.
- Oksev, Birgül Koçak, Ufuk Özcan. "Seçilmiş Garbiyat Literatürü", *Garbiyat*, Sayı: 1 (2015), s. 75-104.
- Pohl, Walter. "Goths and Huns", *A Companion to Ethnicity in The Ancient Mediterranean*, ed. Jeremy McInerney, West Sussex: Wiley Blackwell, 555-568.
- _____, "Migrations, Ethnic Groups, and State Building", *The Cambridge Companion to the Age of Attila*, ed. Michael Maas, Cambridge: Cambridge University Press, 2015, s. 247-263.
- Said, Edward Wadie. *Orientalism: Western Conceptions of the Orient*, London: Penguin, 2003.
- Sançar, Nejdet. *Tarihte Türk-İtalyan Savaşları*, haz. Serkan Akgöz, İstanbul: Bozkurt Yayınları, 2020.
- Sezer, Baykan. *Asya Tarihinde Su Boyu Ovaları ve Bozkır Uygarlıkları* (Sosyologca Kitapları No: 100/Baykan Sezer Kitapları No: 6), İstanbul: Doğu Kitabevi, 2021.
- Şimşek, Halil İbrahim. *Mauro Orbini'nin IL Regno Degli Slavi Adlı Eserinin I. Bölümünün Çevirisi ve Tahlili*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 2021
- Taşgılı, Ahmet. *Kadim Türkler: Eski Dünyanın Hakimleri*, İstanbul: Kronik Kitap, 2024, s. 187.
- Turan, Osman. *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi, Türk Dünya Nizâmının Millî, İslâmî ve İnsânî Esasları*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2014.
- Türel, Tunç. "Ammianus Marcellinus, Priscus ve Iordanes'de Attila ve Hun Tasvirleri", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 23 (2015), s. 325-345.
- Üren, Umut. "İlk Macar Gestasında 'Hun' Bilgileri", *9. Milletlerarası Türkoloji Kongresi Bildiriler Kitabı*, İstanbul: İstanbul University Press, 2023, s. 1133-1141.
- Üstün, Abdullah. "Iordanes'dan Yansıyan Scythia: Altıncı Yüzyıldan Bir Sahne", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XXXV, S. 1, 2020, s. 297-332.
- _____, "Paradigmalar ve Şahitlikler: Getica'da 'Rex/Kral' ve 'Regnum/Krallık' Kavramları Üzerine", *Halil İnalçık Armağanı*, C. III, Ankara: Doğu-Batı, 2016, s. 13-34.
- _____, "Tarihsel Veri ve Tarihsel Bilgi: Geç Roma Müverrihlerinin Hunların Ortaya Çıkışına Dair Anlatıları", *Türk Tarihçiliğine Katkılar: Mustafa Kafalı Armağanı*, haz. Üçler Bulduk, Abdullah Üstün, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 2013
- _____, *Türk Tarihinin Bir Kaynağı: De Origine Actibusque Getarum*, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 2007.

Wang, Mingming. *The West as the Other: A Genealogy of Chinese Occidentalism*, Hong Kong: The Chinese University Press, 2014.

Wolfram, Herwig. *History of the Goths*, tr. Thomas J. Dunlap, Berkeley, Los Angeles & London: University of California Press, 1988, s. 107, 111, 115.

_____, "Origo et religio: Ethnic Traditions and Literature in Early Medieval Texts," *Early Medieval Europe*, Vol. III No. 1 (1994), s. 19-38.

_____, "Origo Gentis: The Literature of German Origins", *Early Germanic Literature and Culture*, ed. Brian Murdoch, Malcolm Read, Rochester, NY & Woodbridge, Suffolk: Camden House, 2004, s. 39-54.

_____, *The Roman Empire and Its Germanic Peoples*, California: University of California Press, 1997.

Zeren, Bahar. *Hunların Doğu Avrupa'ya Gelişleri ve Got Toplulukları ile Münasebetleri*, Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, 2021.